

דבר תורה לפרשת שבוע שכתב הרב יהודא לאון אשכנזי (מניטו)

תרגום ועריכה מצרפתית: אליעזר שרקי

צוות עריכה לשונית והגהה לפרשות: אלישבע שרקי, בלה בל אנג', ואיתי קולין (ה"ע – הערת העורכים)

במהלך הדורות התרבויות השונות כלפי הרעיון שהערכים המוסריים גוברים על השיקולים הפוליטיים, אותם השיקולים הקשורים לסדר המדיני.

מתן קדימות למוסר הוא התמצית של מה שרבים מכנים "הגניוס של ישראל", כישרונו הייחודי, או כפי שיודעים לומר המאמינים בתנ"ך מקרב אומות העולם: "דבר ה' לישראל".

על מנת להמחיש נושא זה, היה רצוי להביא דוגמאות מכל תחומי החיים הציבוריים, שעקרונותיהם מופיעים בפרשה, אך הנושא הראוי ביותר להתמקד בו הוא "הלכות עדים".

התורה מייחסת חשיבות מיוחדת לאמתות העדויות, מפני שבה תלויה צדקת המשפט, ולכן גם, בסופו של דבר, כבוד ה'.

אפשר לתאר חברה שבה כל התנאים למשפט צדק יהיו קיימים: ידיעת התורה, יושר השופטים, הסכמת העם לקבל על עצמו את החוק המוסרי כחוקה הלכה למעשה, אולם בסופו של דבר הכל תלוי באמיתת העדות, כי עליה עומד עצם האפשרות לשחזר את המקרה הנידון במשפט, ולהכירו הכרת אמת.

הקב"ה גילה את החוק המוסרי בתור **אמת מדה** לזכות הקיום של ההיסטוריה האנושית. בכך הוא מפקיד את כבודו כבורא בידי האדם הנקרא להיות לו לעד. יש לכך משמעות רוחנית ותאולוגית ברורה, אך לפני הכל המשמעות היא משפטית וקיומית גרידא. להיות **עד אמת**, זוהי ללא ספק המעלה העיקרית הנדרשת מאתנו בפסוק האחרון של הפרשה: **כִּי תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'.**

לא מדובר רק בבקשה להתנהג ביושר – דבר המובן מאליו – כי אם בהזמנה ל**חֲדָשׁ**, לייצר, ליצור ולקיים את ה**יָשָׁר בְּעֵינֵי ה'.** וכל סיפורי התורה מבארים מדוע משימה על-אנושית זו – להיות עד לטוב ולישר – הופקדה בידי ישראל דווקא.

פרשת שופטים מוקדשת כולה לארגון מבנה החברה ומוסדותיה, ולעקרונות שעל פיהם הם צריכים לפעול. פרשה זו היא ללא ספק אחד הטקסטים שחכמי ההלכה בכל הדורות הרבו לעסוק בו, לנתח ולחקור אותו במשך מאות ואולי אלפי שנים. זאת משום שטמונות בו ההוראות העיקריות של תורת משה בכל הנוגע ליחסים שבין דרישות המוסר ובין הבעיות הנובעות מהסדר **המדיני** של החברה. בפרשה מוגדרים מוסדות המשפט, הכהונה והשלטון, גבולות סמכותם ותחומי האחריות שלהם, וכן מוגדרים גבולות הסמכות של הנביא.

נקרא את הפרשה לאור מפעלו של הפרופסור הנרי ברוך (Henri Baruk)¹, שהיה פסיכיאטר יהודי בעל שם בצרפת, והקדיש חלק ניכר ממחקריו לפרשנות הטקסטים של הפרשה. הוא הצביע במיוחד על כך שקיימת זיקה הדוקה בין מקומו של הצדק המוסרי בעקרונות המנחים של חיי החברה ובין הבריאות הנפשית של האוכלוסייה, הן לגבי הפרט והן לגבי הכלל.

בחוש המיוחד שלו לתור אחרי העיקר, הוא גילה באחד הפסוקים של הפרשה: **צָדֵק צָדֵק תִּדְרֹף לְמַעַן תִּהְיֶה... את העקרון שעליו בנויה התיאוריה שלו ואת הבסיס לשיטת הטיפול שהוא פיתח.**

"צָדֵק צָדֵק" כלומר: **הצדק שבצדק**, מפני שכנראה לא כל צורה של צדק טובה לחיי הפרט והחברה. יתר על כן, ברמת החברה, הפרה של "האמנה המוסרית" מובילה למחלה, לרוב מחלה סופנית, כפי שמעידות תולדותיהן של הציוויליזציות.

כשם שהפרת חוקי הפיזיולוגיה פוגעת בגוף, כך פגיעה ב"צדק שבצדק", במה שעושה את הצדק לצדק, פוגעת בנפשו של העם ובתרבותו. והתסמין של פגיעה זו מתגלה במיוחד בערעור נפשי.

השקפה זו - המובאת כאן בצורה סכמתית מדי – עוררה פולמוס נוקב בקרב אסכולות שונות בתחום הפסיכיאטריה, ואף היתה נתונה להתקפות שלוחות רסן. אך ניתן לזהות במאבק נגדה לבוש חדש לעוינות שגילו

לזהות בעיות אלה הוא פיתח מבחן מיוחד המברר את תגובת המטופל למצבים של אי-צדק והוא קרא למבחן הזה "צדק" (בצרפתית: "Le test Tsedek"). הוא היה מתנגד חריף לפסיכואנליזה של פרויד מפני שהיא מקטינה את שיעור קומתו המוסרי של האדם. בנוסף לספריו בתחום הרפואה, כתב ספרים על "הציוויליזציה היהודית" וגישתה לאדם, לחברה, לרפואה, למשפט וכד'.

¹ Henri Baruk (1897-1999) יהודי ממוצא מצרי, היה מנהל בית חולים פסיכיאטרי גדול ליד פריס, היה חבר האקדמיה הלאומית לרפואה ופרופסור בפקולטה לרפואה. הוא התפרסם בזכות מחקריו הרבים וכן בזכות גישתו ההומאנית לחולי נפש. הוא גילה כי אצל חלק ממתופליו מקור המחלה היה בטרואמה על רקע פגיעה מוסרית או עיוות הצדק, שהחולה היה קורבן לה או, להפך, היה שותף לה. על מנת